

SPASENJSKO DOGAĐANJE U LITURGIJI

Dr Vladimir ZAGORAC

Kad molimo u liturgiji onu drevnu molitvu: „kad god se slavi spomen Kristove žrtve, vrši se u nama djelo otkupljenja”¹, svjesni smo da izričemo najužu povezanost svoje liturgijske službe s Božjim djelom spasenja u Kristu. Isto smo tako svjesni da slavljenje krštenja, pomirenja, bolesničkog pomazanja, ženidbe – da spomenem samo nešto – uključuje slavitelje u Kristovo djelo spasenja. Da je, dakle, liturgija spasenjsko događanje.

Svrha je ovog priopćenja pokazati unutarjnu, pojmovnu identičnost spasenjskog i liturgijskog događanja. To slijedi: a) iz nauka II. vatikanskog sabora o liturgiji kao momentu povijesti spasenja; b) iz novozavjetnog pojma spasenja u usporedbi s pojmom liturgije; c) iz toga slijede neki pastoralni zaključci.

a) II. vatikanski sabor u svom opisu liturgije polazi od pojma povijesti spasenja da bi pokazao mjesto i zadaću liturgije u toj povijesti. On naime u čl. 5. Uredbe o svetom bogoslužju *Sacrosanctum Concilium* najprije napominje da je Bog u mnogo navrata i na mnogo načina govorio nekoć ocima po prorocima te da je u punini vremena poslao svoga Sina – utjelovljenu Riječ – da navijesti siromasima evanđelje i izvrši savršeni otkup našega pomirenja i puninu bogoštovlja, da bi odmah nastavio kako je iz rebra Krista, usnulog na križu, proisteklo čudesno otajstvo čitave Crkve, tj. njezina cjelokupna sakramentalna stvarnost. To je bilo nužno da bi Krist, sam poslan od Oca, mogao poslati apostole da svakom stvorenju navješćuju da nas je Sin Božji svojom smrću i uskrsnućem oslobodio od vlasti sotonine i od smrti te nas prenio u kraljevstvo Očevo, te da to naviješteno djelo spasenja izvršuju žrtvom i sakramentima, oko čega se kreće sav liturgijski život (čl. 6).

Tako naviještanje riječi, žrtva i sakramenti – kao vrhunac liturgije Crkve – postaju jedan momenat povijesti spasenja, onako kako su to čudesna djela Božja u narodu Staroga zavjeta (dakako, kao navještaj i predigra) i kako je to vazmeno otajstvo blažene muke, uskrsnuća i uzašašća Kristova kao izvršenje spasenja. U liturgiji Crkve, koja je nastavak punine vremena, punine Kristove, danas se navješta i izvršuje Kristovo djelo spasenja. Sabor izričito navodi i neke sakramente kao primjer: krštenjem se ljudi uključuju u vazmeno otajstvo Kristovo, s njim mistično suumrli, suukopani i suuskrsnuli, primaju duh posinjenja, zovu Boga ocem i posta-

---

1 RIMSKI MISAL, Zagreb ²1980, 184 (Darovna Mise Gospodnje večere).

ju pravi klanjatelj kakve Otac traži. A euharistijom navješćuju smrt Gospodnju, dapače uprisutnjuju pobjedu i slavodobiće njegove smrti i snagom Duha Svetoga zahvaljuju Bogu na njegovu daru u Kristu Isusu.

Ono dakle spasenje koje je u čudesnim djelima Božjim i proročkoj riječi Staroga zavjeta pripravljeno i naviješteno, u Kristu, osobito njegovom smrću, uskrsnućem, i uzašašćem, izvršeno, biva u Crkvi, po njezinu bogoslužju, naviješteno i konačno izvršeno u svakom pojedincu i u cijelom čovječanstvu. Liturgija Crkve zato je sinteza povijesti spasenja i Starog i Novog zavjeta, jer sadrži i navještaj i izvršenje spasenja.

Nosilac navještaja i izvršenja spasenja u Crkvi jest sam Krist, prisutan uvijek u svojoj Crkvi, a osobito u liturgijskim činima. On je nosilac i navještaja spasenja, jer on govori kad se u Crkvi čita Sveto pismo. Nosilac je i njegovog izvršenja, jer u misnoj žrtvi on svećeničkom službom sada, kao što je i na križu prinosio, prinosi samoga sebe. Nosilac je i u posebnoj prisutnosti pod euharistijskim prilikama. Nosilac je i u moći sakramenata, jer on krsti u svakom krštenju, održuje u svakom pomirenju... Nosilac je i u molitvi Crkve kao prvi i glavni molitelj.

b) Kristova stvarna prisutnost u liturgijskim činima dovodi nas do samog unutarnjeg sadržaja spasenja. Spasenje se prema Novom zavjetu sastoji u samodarivanju Božjem po Isusu Kristu u Duhu Svetom narodu Božjem kao zajednici spasenja.²

Herman Schmidt u svom komentaru liturgijskoj konstituciji II. vatikanskog sabora, u poglavlju pod naslovom Posvećenje čovjeka liturgijskom prisutnošću Emanuela, zgodno uspoređuje religiozno stanje Izraela u doba Izajino i naše kršćansko uoči II. vatikanskog sabora te poduzete mjere da se stanje popravi. U Izraelu je postojao velik jaz između konkretne životne stvarnosti naroda i Boga: Bog je u shvaćanju vjernika bio jedna daleka stvarnost, bez utjecaja na život. Zato u Izajinu navještaju Mesija dobiva jedno simboličko ime — „Emanuel“ tj. Bog s nama: spasenje će se sastojati u trajnoj prisutnosti Boga među nama, u trajnoj njegovoj blizini. Isto tako i II. vatikanski sabor, u situaciji kad je katolička liturgija u mnogim sredinama bila shvaćena kao štovanje Boga, često odijeljeno od konkretnog života, naglašava da je liturgija spasenjska prisutnost Emanuela kao otajstvo posvećenja čovjeka i štovanja Boga.³ Tako nam se liturgija ukazuje kao produženje otajstva utjelovljenja, kao njegovo konkretiziranje u prisutnosti Krista, Emanuela, sakramenta Boga među nama. Ili da se vratimo na gornju terminologiju, s kojom smo i započeli, liturgijska prisutnost Kristova je ono spasenjsko samodarivanje Boga po Kristu u Duhu Svetom narodu Božjemu kao zajednici spasenja, tj. Crkvi.

Samodarivanje Božje ostvareno je naime po Isusu Kristu, utjelovljenoj Riječi. On je sakrament Boga u svijetu, vidljiva prisutnost Boga među ljudima, jedini

2 GRILLMEIER A., Die Wirkung des Heilshandeln Gottes in Christus, u MYSTERIUM SALUTIS, Grundriss heilsgeschichtlicher Dogmatik, her. von. J. FEINER und M. LOHRER III/2, Einsiedeln—Zürich—Köln 1969, 327—390.

3 SCHMIDT H., La Constitution de la Sainte Liturgie, Texte — Genèse — Commentaire — Documents (Tradition et Rénouveau 3), Bruxelles 1966, 138—139.

nerukotvoreni hram u kojem stanuje sva punina božanstva. Zato se to samodarivanje Boga trajno ostvaruje u liturgijskoj prisutnosti Kristovoj, ili: liturgijska prisutnost Kristova jest samodarivanje Božje Crkvi. Ono ima dvostruki učinak: posvećenje čovjeka i štovanje Boga. I ta dva učinka su zapravo jedno: posvećen čovjek je naime proslava Boga. Krist je u isto vrijeme i Božji dar čovjeku i čovjekov uzvrat Bogu: u njemu se Bog daruje Crkvi i u njemu se Crkva, sakrament spasenja svega čovječanstva, daruje Bogu.

To darivanje Boga čovjeku i darivanje čovjeka Bogu po Kristu u svom povijesnom ostvarenju biva u Duhu Svetom. Duh Sveti ostvaruje utjelovljenje Riječi, snagom Duha Isus iz Nazareta prolazi zamljom čineći dobro i ozdravljajući sve kojima je ovladao davao, snagom Duha Krist prinosi samoga sebe za spasenje svijeta na križu; Duhom Svetim ga Bog uskrisuje treći dan i postavlja sebi zdesna u nebesima, da tu istu snagu Duha, kojom je sam ispunjen, neprestano posreduje svojoj Crkvi.

Isto tako Krist snagom Duha hvali Oca za čudesna djela što ih Otac po njemu čini; snagom Duha slušatelji vjerom prihvaćaju naviještenu riječ i daju hvalu Bogu molitvom i pjesmom.

Istom logikom se i liturgijsko darivanje Boga Crkvi i Crkve Bogu po Isusu Kristu zbiva u Duhu Svetom. Lako je pokazati, kako su svi znakovi liturgijske prisutnosti Kristove, koje je nabrojio Sabor, djelo Duha Svetoga:

– Zajednicu vjernika, to mistično tijelo Kristovo i prvi znak njegove prisutnosti, okuplja Bog Duhom Svetim – isto tako kao što je Duhom Svetim sazdana fizičko čovječstvo Kristovo u krilu Bl. Djevice Marije. To molimo u III. euharistijskoj molitvi riječima: „djelotvornom snagom Duha Svetoga... neprestano okupljaš svoj narod da od istoka sunčanog do zapada prinosi čistu žrtvu imenu tvome“: Duh Sveti ostvaruje zajednicu vjernika kao djelotvorni znak prisutnosti Kristove.

– Molitva Crkve kao znak prisutnosti Kristove djelo je Duha Svetoga, jer sam Duh u nama kliče: Abba! Oče!

– Riječ Božju naviješta nam Krist snagom svog proročkog pomazanja Duhom Svetim.

– Svećenik postaje slika Kristova i može u liturgiji djelovati „in persona Christi“ po polaganju biskupskih ruku, koje mu daje udio u svećeničkom pomazanju Kristovu Duhom Svetim.

– Snaga sakramenata, u kojoj Krist djeluje, jest snaga Duha Svetoga koja ljude preobražava na sliku Kristovu.

– Za pretvorbu kruha i vina u tijelo i krv Kristovu – kao vrhunac liturgijske prisutnosti Kristove – Crkva moli od Oca poslanje Duha na te darove i to baš u svrhu pretvorbe. To je epikleza.

Tako se u liturgijskoj prisutnosti Kristovoj ostvaruje samodarivanje Božje po Isusu Kristu u Duhu Svetom.

Cijela povijest spasenja jasno očituje volju Božju da na zemlji stvori zajednicu svoga nroda te da pojedinci samo kao članovi te zajednice postaju dionici Božjeg samodarivanja. Ta zajednica u Novom zavjetu, Crkva, jest produženi Krist, produženo čovječstvo Kristovo, njegovo Tijelo kojemu se pojedinci pritjelovljuju po svetim otajstvima. Tako sami postaju dionici samodarivanja Božjega te kao pritjelov-

ljeni Crkvi postaju posrednici toga samodarivanja za druge. Bog se dakle prvenstveno daruje zajednici Crkve, a tek po Crkvi i u Crkvi pojedincima.⁴

Iz te bitne komunitarnosti spasenja proizlazi i komunitarnost liturgije: liturgijski čini nisu privatni čini, nego pripadaju čitavom Tijelu Crkve te ga očituju i na nj se odnose (čl. 26); zato zajedničko slavlje ima prednost pred pojedinačnim (čl. 27); zato službe u liturgiji moraju biti točno raspoređene na članove zajednice, da bi vjerno izrazile bit i strukturu Crkve (čl. 28). U liturgiji dakle djeluje zajednica. Ili: u liturgijskom samodarivanju Bog se daruje Crkvi i tek po Crkvi svakom pojedincu.

Tako, eto, liturgija konkretno ostvaruje smisao povijesti spasenja: u njoj se Bog po Isusu Kristu u Duhu Svetom daruje zajednici spasenja, Crkvi.

Samodarivanje Božje u liturgijskoj prisutnosti Kristovoj izvor je svih nadnaravnih darova kao konkretnih vidova spasenja. Prema Konstituciji o svetoj liturgiji iz nje proizlazi savršeni otkup našeg pomirenja (čl. 5), dapače, spasenje svega svijeta (čl. 53), bogatstvo kreposti i zasluga Gospodinovih (čl. 102), svaka milost (čl. 10), oslobođenje od vlasti sotonine i od smrti (čl. 6), život vjernika u Kristu (čl. 41), posvećenje gotovo svake zgrade života (čl. 60 i 61), posvećenje dana (čl. 88), pravi kršćanski duh (čl. 14), djela ljubavi, pobožnosti i apostolata (čl. 9), iskrenost pobožnosti (čl. 29), hrana za osobnu molitvu (čl. 90), duhovni život (čl. 12), hrana vjere (čl. 33), pouka (čl. 33 i 59), snaga za savršeno jedinstvo s Bogom i braćom (čl. 48).⁵

Svi ovi vidovi čovjekovog spasenja plod su liturgije kao spasenjske prisutnosti Božje u Kristu.

c) Upravo iz ovog spasenjskog sadržaja liturgije izlazi tumačenje o liturgiji kao vrhuncu djelatnosti Crkve i izvoru iz kojeg proistječe sva njezina snaga (čl. 10). U Kristovim spasiteljskim činima odigrala se odlučujuća drama spasenja čovjeka i svijeta po Kristu. I u liturgiji kao otajstvu Kristova spasenja sada se odigrava odlučujuća drama spasenja čovjeka i svijeta po Kristu: odigrava se bitan događaj samodarivanja Božjega čovjeku i samodarivanja čovjekova Bogu po Isusu Kristu.

To nam u našem pastoralnom radu diktira da među svim pastoralnim djelatnostima liturgija zauzima prvo i središnje mjesto. Prvo ukoliko mora biti naša prva briga: u vlastitoj pripravi za kompetentno predvođenje liturgijskih slavlja i u pripravi vjernika za pravo komunitarno slavljenje, za izvanjsko i unutarnje sudjelovanje. A središnje ukoliko mora usmjeravati sve ostale djelatnosti prema svom cilju: i kateheza, i propovijedanje, i briga za pojedine staleže – pastoral mladih, pastoral bračnih parova – i osobni kontakt izvan svega ovoga moraju pripravljeti spasenjski susret zajednice i u njoj svakog pojedinca s Bogom u Kristu, susret koji se događa u liturgiji, tj. nje ga pripravljeti i na nj upućivati.

To dobiva posebnu težinu u ovom trenutku pokoncilskog života Crkve. Nakon obnove liturgijskih knjiga i uvođenja vjernika u aktivno sudjelovanje ne smijemo

4 VAGAGGINI C., *Il senso teologico della liturgia, Saggio di liturgia teologica generale*, Roma 1965, 265–289.

5 SCHMIDT H., n.dj. 141.

stati nego moramo sami iz dana u dan ponirati sve dublje u spasenjski misterij liturgije i u tu dubinu uvoditi svoje vjernike. Ljubav vjernika prema liturgijskim činima, te revno i gorljivo sudjelovanje u njima temeljilo se uvijek na razumijevanju liturgije kao spasenjskog susreta s Bogom u Kristu. Povijest jasno pokazuje: onda kad je to razumijevanje izbljedilo i iščezlo, bila je potrebna crkvena zapovijed o sudjelovanju vjernika u nedjeljnoj euharistiji. Ali ta zapovijed nikad nije mogla, pa ni danas ne može, nadomjestiti razumijevanja, a po tome i poželjnosti kršćanske liturgije kao spasenjskog događanja kod vjernika.

Možemo si bar teoretski zamisliti jednu izvršno poučenu zajednicu, zajednicu visokog moralnog života, a da ona uopće ne bude kršćanska zajednica u pravom smislu riječi. Kršćanska zajednica naime u pravom smislu riječi jest samo ona koja slavi Kristova otajstva i u njima proživljava svoje spasenje: samodarivanje Božje po Kristu u Duhu Svetom Crkvi, koja samo po tom daru postaje zajednica spašenih i zajednica spasenja.